

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:29
sssjournal.com

pp.290-296
ISSN:2587-1587

2019 / January / Ocak
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 12/12/2018 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 17/01/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 17.01.2019

MARDİN İLİNDE TARIM SEKTÖRÜNÜN POTANSİYELİ VE GELECEĞİ: SORUN VE FIRSATLAR¹

THE POTENTIAL AND FUTURE OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN MARDIN:
PROBLEMS AND OPPORTUNITIES

Dr. Öğr.Üyesi Abdür-rauf AYDIN

Mardin Artuklu Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, Mardin/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1201>

Reference : Aydın, A. (2019). "Mardin İlinde Tarım Sektörünün Potansiyeli Ve Geleceği: Sorun Ve Fırsatlar", *International Social Sciences Studies Journal*, 5(29): 290-296

ÖZ

Mardin'de tarım sektörü tarihten gelen mirasla oluşturduğu istihdam, diğer sektörlerle sağladığı girdi, tarıma dayalı sanayisinde gelişmesindeki rolü ile kilit konumundadır. Yapılan bilimsel çalışmalarda; şehir kimliklerinin ekonomik şekillenmesinde/oluşumunda, kentnin yerleştiği lokasyon/mekan ve doğal çevrenin tesirinin önemli faktörlerden biri olarak gözönüne alındığı bilinmektedir.

Bu açıdan bakıldığında; Mardin iklim şartları toprak verimliliği, GAP kapsamında 221 kilometre uzunluğundaki Mardin-Ceylanpınar Sulama Ana Kanalı, ayrıca Derik ilçesinde de yapımı devam eden depolama istasyonu tamamlandığında tarım potansiyeli daha güçlü hale geleceği beklenmektedir. Bu sağlanabileceği ölçüde ülke ve Dünya pazarlarının ihtiyacı olan güvenilir gıda ve kaliteli tarım ürünlerine erişilebilirliği sağlanmış olacaktır. Bütüncül bir yaklaşımla konunun değerlendirilmeye çalışılacağı bu çalışmada ilin tarım sektöründeki bilgi/kültür birikimi de göz önüne alınacak geleceğe ilişkin sorun ve fırsatları irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mardin Tarımı, Mardin Tarım Sektörü, Tarımın Geleceği, Güvenilir Gıda.

ABSTRACT

The agricultural sector in Mardin is the key to its role in the development of input, agriculture-based industry, and employment it creates with the inheritance from history. In scientific studies; It is known that the influence of the location / place and natural environment where the city settles is considered as an important factor in the economic formation / formation of city identities.

In this view; Mardin climatic conditions are expected to be stronger in terms of soil fertility, the 221 km long Mardin-Ceylanpınar Irrigation Main Canal in the GAP region, and the storage station in the Derik district. This will ensure the availability of reliable food and quality agricultural products that the country and the world markets need. In this study, which aims to evaluate the subject with a holistic approach, the problems and opportunities of the future will be examined.

Key Words: Mardin Agriculture, Mardin Agriculture Sector, Future of Agriculture, Reliable Food.

1.GİRİŞ VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Mardin ili ekonomik coğrafyası/doğal altyapısı ile kadim zamanlardan beri tarımın vatanı olup, bir çok medeniyete ev sahipliği yaparken, tarihi boyunca tarımın önemi başat konumda olmuştur. Günümüzde ve gelecekte de ilin ekonomik şekillenmesinde tarım sektörü, tarımsal gıda ve tekstil sanayisine sağlayacağı girdi bakımından önemini kaybetmeyeceği varsayılmaktadır/öngörülmektedir.

¹ Bu çalışmanın özeti, Mardin kongresi bildiri özetleri kitabında yayınlanmıştır.

Tarım sektörü ekonomik anlamda ulusal ve uluslararası değerlendirmesi yapılırken GSMH içinde tarımın payı, istihdama katkısı ve verimlilik gibi kıstaslar kullanılarak, ülkenin gelişme düzeyi hakkında fikir edinilmeye çalışılır. Bu genel kabul görmüş bir uygulamadır. Ancak kabul etmek gerekir ki bu hesaplamalar yapılırken değişik nedenlerden dolayı, belki de en önemli amil olarak bitkisel üretimde yerli tohumlar, hayvancılıkta ise yerli ırklar getirisi düşük olduğundan cinsi geri konumda kalmışlardır. Bazen bir bitki türü yok olur veya yok olmayla karşı karşıya kalır. Projelerle² yaşatılmaya çalışılan kadim buğday tohumu “Sorgül” buna örnek olarak verilebilir. Mardin ilinin tarımsal potansiyeli değerlendirilirken asıl bunların korunması ve ileri nesillere bırakılması söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla kamu/özel sektör amaç birliği ile bu konuya çözüm aramak ve çözüm önerisinde bulunmak bu çalışmanın soru/nlarındadır.

Gerek ulusal gerekse de yerel anlamda ekonomik ve sosyal kalkınma, bölgeler arası dengesizlik sorunlarının çözümünde **sektörel kalkınma, kalkınma kuramları** arasında yer alır. Mardin ile ilgili 2014 yılında yapılan bir araştırmada bu konu tüm sektörler itibariyle incelenmiştir.³ Tarım ve hayvancılık sektörü de bu çalışmada yer almıştır.⁴Yöre tarım alanları bakımından zengindir ancak, GAP ın sulama projesi ayrıca zirai teknikler henüz hayata geçirilememiştir.⁵ Dünya, ülke ve yerel anlamda tarım potansiyeline bakıldığında ekonomilerin bir çoğunun bir biri ile bağlantılı hale geldiği bir dönemden geçilmekte olduğu görülür. Örneğin Türkiye ürettiği ve Mardin ilinin önemli bir paya sahip olduğu mercimek aynı zamanda ithal ve ihraç edilmektedir. Bu değerlendirmeleri yaparken mekan göz ardı etmemek gerekir. Çünkü ürünün, sözgelimi Mardin mercimeği gelişiminin ve özgüllüğünün ayrı bir değeri vardır.

LÖSH’ün mekan ve gelişim vurgusu şu şekildedir:

“Eğer her şey aynı anda meydana gelseydi, gelişim olmazdı. Eğer her şey aynı yerde var olsaydı, özgüllük (particularity) olamazdı. Sadece mekân, özgüllüğü mümkün kılar ve bu da zaman içinde ortaya çıkar. Özgüllük bizim var oluşumuzun bedelidir... Ekonominin mekâna nasıl uyum sağlayacağı sorusu sadece yeni bir alan açmakla kalmaz, aynı zamanda son tahlilde tüm iktisat teorisinin yeniden formüle edilmesine yol açar “⁶

Mardin ekonomik coğrafyasında yetişen yöreye özgü tarım ürünlerin muhafazası coğrafi işaret almaları ekonomik kazanımlarının yanında geçmişten devralınan mirasın gelecek nesillere bırakılması yönünden önem arz etmektedir. Gelişmiş ülke teknolojilerinin kullandığı son tekniklerden geri kalmamak için çaba safedilirken bu konu oldukça önem arz etmektedir.

2. AMAÇ

Çalışmanın amacı, Mardin tarım sektörünün arazi envanteri/potansiyeli ve mevcut durumu ortaya konularak, geçmişten gelen makro düzeydeki sorunların neler olduğu, devam edip etmediğinin tespit edilmesidir. Bu tespitten sonra, hangi fırsatların ortaya çıkacağını dünya tarımının nereye doğru evirildiğine değinilecek bu şartlar altında oluşabilecek muhtemel gelişmeler üzerinde fikir ileri sürülecektir.

3. KAPSAM

Araştırmanın evreni Mardin ili olup, kapsamı tarım sektörünün mekan ve zaman bakımından sınırlandırılması yapılmıştır. Çalışma kadim zamanlardan beri üretimleri yapılan tarım/baklagil ürünlerinin, bölgesel/ulusal küresel rekabet edebilirlik durumu üzerinde durulacak, daha çok mercimek ve yok olmayla karşı karşıya kalan Sorgül cinsi buğday özelinde durum irdelenecektir.

4. YÖNTEM

Ele alınan çalışma konularına ilişkin elektronik ortam ve diğer yazılı kaynaklar incelenmiştir. Bunlar genel olarak akademik çalışmalar, resmi kurum raporları, stratejik planlar ve konuya ilişkin medyada çıkan haberlerdir. Daha sonra dökümanlardan elde edilen bilgilerin sahaya yansımaları test/teyit etmek amacıyla fiilen tarım sektörü içerisinde yer alan çiftçi, tarıma dayalı sanayi kurum yetkilisi, Kızıltepe Zahireciler Derneği Başkanı, Mardin Sanayici İşadamları Derneği Başkanı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu

² Dünya Gazetesi (2018) “ Mardin'de "yaşayan toprak, yerel tohum" için...” İhtps://www.dunya.com/ehlikeyf/mardinde-yasayan-toprak-yerel-tohum-icin-haberi-396566 (E.T.30.092018)

³ Mardin İlinde Sektörel Kalkınmanın Yeniden İnşası başlığını taşıyan bu çalışmanın amacı ekonomik koşulları dikkate alarak, Mardin ilinde yaşanan ekonomik sorunların ve çözümlerinin anlaşılmasını sağlamak; sektörel kalkınma çabalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla politika önerilerinde bulunmaktır. bkz. Mardin İlinde Sektörel Kalkınmanın Yeniden İnşası, İmaj Yayınevi, 2014, Ankara.

⁴ AYDIN, Abdürauf , (2014) “Mardin İli Tarım ve Hayvancılık Sektörünün Mevcut Durumu ve Sektörün Yeniden İnşasında Öneriler” Mardin İlinde Sektörel Kalkınmanın Yeniden İnşası, İmaj Yayınevi, s.19-30, Ankara.

⁵ DİKA (2010), Dicle Bölgesi Stratejik Gelişme Raporu, Dicle Kalkınma Ajansı, s.140.Mardin.

⁶ ARICIOĞLI, Ebru, (2011) İktisat Teorisinde Unutulmuş Bir Kavram: “Mekan” Ekonomik Yaklaşım. 2011; 22(81): 17-44.

çalışmada TÜİK verileri ve diğer resmi kurum bilgileri kullanılmıştır. Ayrıca gözlem, görüşme ve doküman analizi yöntemleri kullanılarak, olaylar gerçekçi ve doğal bir ortamda bütüncül bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Mardin İli Arazi Varlığı

İlin yüzölçümü 889.100 Da olup, % 43,35 tarımsal alan, %32,12 yerleşim yerleri ve kullanılmayan alan, %18,33 ormanlık alan, %6,18 çayır ve mera alanıdır.⁷

5.2. Agro-ekolojik Bölgeleme

Mardin’de (Tablo I), I. alt bölgede ovalar II. alt bölgede ise geniş dağlık alanların olduğu görülür. Dağlık alanlar kuru bahçe tarımına, ovalar ise daha çok sulu tarıma elverişlidir. Ayrıca bölgede çayır mera alanları diğer alt bölgeye göre daha fazla olup, bu özelliği hayvancılık açısından değerlendirmek mümkündür.⁸

Tablo I Mardin İli Agro Ekolojik Alt Bölgeleri

I. ALT BÖLGE	II. ALT BÖLGE
1.MERKEZ 2.KIZILTEPE 3.NUSAYBİN 4.DERİK	1.MİDYAT 2.SAVUR 3.MAZIDAĞI 4.YEŞİLLİ 5.ÖMERLİ 6.DARGEÇİT

Kaynak : Mardin Tarım İl Müd., Mardin Tarım Master Planı, 2003.

Yağışın yıllık toplamının azlığı ve mevsimlere göre dağılımındaki dengesizlik ve ayrıca GAP projesinin bitirilememiş olması nedeniyle, ilde kuru tarım sistemi hâkimdir.⁹ İlin mevcut akarsuları Tablo II de tarım arazilerinin sulama durumu Tablo III te verilmiştir.

Tablo II Mardin ili Akarsuları¹⁰

AKARSU İSMİ	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (km)	Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
BUĞUR ÇAYI	53,65	53,5	1,201	Büyük Cırcıp Deresi (Fırat Nehri)	
ÇAĞÇAĞ SUYU	103	103	9,770	Fırat Nehri	Sulama, enerji, içme suyu
SAVUR ÇAYI	92	60,5	2,852	Dicle Nehri	
ZERKAN ÇAYI	62	62	1,490	Fırat Nehri	

Kaynak:Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2017), Çevre Durum Raporu.

Tablo III Tarım Arazilerinin Sulama Durumu

TARIM ARAZİLERİNİN SULAMA DURUMU		
ARAZİNİN ADI	ALANI(Da)	% Oranı
Devlet Tarafından Sulanan Arazi	90.740	-
Halk Tarafından Sulanan Arazi	809.260	-
Toplam Sulanan Tarım Arazisi	900.000	23
Toplam Kuru Arazi	2.954.790	77
Toplam Tarım Arazisi	3.854.790	100

Kaynak: Mardin Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2015.

Kızıltepe İlçesinin kuzey ve kuzeybatısında 3.000 dekarlık bir alanda yeraltı suyu rezervi bulunmaktadır. Bu yeraltı suyu havzasında açılan yaklaşık 3.500 adet derin kuyu ile tarım arazileri sulanmakta ve içme

⁷ Tarım Bakanlığı, İstatistik Veri Ağı.

⁸ MARDİN TARIM İL MÜD.,(2003) Mardin Tarım Master Planı, Mardin.

⁹ AYDIN, (2014) a.g.e.s.24.

¹⁰ MARDİN ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ (2017), Çevre Durum Raporu,s.17.

suyu olarak kullanılmaktadır.¹¹ Arazi sulamaları özellikle kuyu açmak suretiyle yapılmakta olduğundan, hem yer altı suyu kaynaklarının tükenmesine sebep olmakta, hem de bu amaçla kullanılan elektrik enerjisi bakımından özellikle yaz aylarında, elektrik arzında ve kaçak elektrik konularında sorunlar oluşturmaktadır.¹² GAP projesinin tamamlanmasıyla birlikte toplamda 1.380.000 Dekar arazinin sulanacağı ve bu sorunların azalacağı öngörülmektedir.Mardin’de ayrıca 2.272 hektar damlama 4.880 hektar alanda yağmurlama sulama yapılmaktadır.¹³

Tablo IV Mardin Kırmızı Mercimek Üretimi

YILLAR	Toplam Üretim (ton)	Hasat Edilen Alan (dekar)	Verim kg/ dekar
2012	65,613	337,269	195
2013	60,868	382,727	159
2014	62,311	333,639	187
2015	57,874	295,188	196
2016	59,924	308,290	194
2017	51,134	304,490	168

Kaynak: TÜİK

Tablo IV te görüldüğü gibi, Mardin ilinin kadim tarımsal ürünü olan mercimeğin, toplam üretim, hasat edilen alan ve dekar başına verimi düşüş eğilimine girmiştir. Tabloda görülen yıllardan önce de Kanada’dan ithal edilen mercimeğin, üretimi olumsuz etkilediği ilgili kuruluşlar tarafından dile getirilmiştir.¹⁴ Oysa Kanada bakliyat üretimine 1970’li yıllarda başlamış¹⁵ yüzyıllara dayanan ve coğrafi işareti almayı hak eden Mardin mercimeğine dünya pazarlarında rakip olmaya başlamıştır. Baklagil üretiminde Mardin mercimeği önemli ve kendine özgü bir üründür. Bu ülkemizin gıda güvenliği açısından da önemli olduğu bir durum olduğu değerlendirilmektedir. Gıda güvenliği konusu “2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı”nda üzerinde durulan konular arasındadır.¹⁶Türkiye’nin mercimek üretimine paralel olarak Mardin’de üretim azalmıştır.

Mardin’e ait **coğrafi işaretli ürün** tescil işlemleri sürmekte ¹⁷ olan ve işlem gören altı adet ürün çeşidi tarıma dayalıdır.¹⁸ Ayrıca tarla bitkiciliği yetiştiriciliği yemeklik baklagil türü yetiştirme ilgili çalışmalar¹⁹ yapılmış olsa da rekabet güçleri sınırlı görünmektedir.

“Türkiye bitki genetik çeşitliliği bakımından çok özel bir konumda bulunmaktadır. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi yabancı buğday, yerel buğday, baklagil ve yem bitkileri açısından bir çok endemik türe ev sahipliği yapmaktadır. 1Verimli Hilalin Merkezi Birçok tahıl, baklagil ve insan beslenmesinde kullanılan diğer tahılların ilk olarak kültüre alındığı alan Verimli Hilal tarimin beşiği Karacadağ (Şanlıurfa-Diyarbakır-Mardin) ve Ceylanpınar Türkiye nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde buğday evrimi ile ilgili çalışma yapmış birçok araştırmacı Karacadağ muntikasının buğdayın ilk kültüre alındığı yer olduğunu bildirmişlerdir”²⁰

5.3. Hayvan Varlığı

Tablo IV 2015 Yılı Hayvan Varlığı

Büyükbaş	64.881
Küçükbaş	898.930
Kanath	922.128
Arı Kovanı	32.281

Kaynak: Mardin Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2015.

¹¹ Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2017), Çevre Durum 2016 Raporu,s.17.

¹² DİKA,(2013) 2014-2023 Bölgesel Gelişme Planı, Mardin.

¹³ Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2017), Çevre Durum 2016 Raporu,s.17.

¹⁴ ZMO Mardin (2013.) *İl Tarım, Hayvancılık ve Gıda Raporu*, s.11,Mardin.

¹⁵ <http://teyit.link/6mWAJGV> (E.Tarihi 10/12/2018).

¹⁶ CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI (2018), 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181027M1-1.pdf> (13/12/2018).

¹⁷ <http://www.milliyet.com.tr/100-urun-daha-cografi-isarete-kavusuyor-mardin-yerelhaber-2332751/>

¹⁸ Sanayi ve Tek. Bakanlığı Marka Patent Kurumu <http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/geographicalRegisteredList/>

¹⁹ Hangi tohumlukları çeşitlerinin adepte çalışmaları olduğu, verim yönünden değerlendirme ile ilgili yapılmış çalışma için bkz.Doğan, Y.,Koyutürk Ö,Toğay Y. (2012)“Mardin İlinde Tarla Bitkileri Yetiştiriciliği, Yemeklik Tane Baklagillerin Durumu Ve Sorunları” Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi/ Journal of The Institute of Natural & Applied Sciences 17 (1):40-45.

²⁰ Aktaş, H. “Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Buğday Genetik Kaynakları Açısından Potansiyeli” <https://docplayer.biz.tr/51741692-Guneydogu-anadolu-bolgesinin-bugday-genetik-kaynaklari-acisindan-potansiyeli.html> (E.Tarihi: 10/12/2018).

Tarımsal alanda proje uygulayan 25 kayıtlı kooperatif olmasına rağmen, bunlardan sadece dördü faal görünmektedir.²¹ Destek alınmasına rağmen tüzel kişilik kazanma yönünde ilerleme sağlayamadığı anlaşılmaktadır.²² Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın sorunları yapısal olduğu değerlendirilebilir.

“Büyükbaş hayvancılık: Hayvancılık, arazilerin çok büyük bir kısmı tarla tarımı için işlendiği için daha kırsal kesimlerde yapılmaktadır. Genellikle küçük aile işletmeleri şeklindedir. Hayvancılıkla uğraşanlar, hayvansal ürünleri genellikle kendi imkânlarıyla değerlendirmekte iç pazarda tüketime sunmaktadır. Hayvan ırkı olarak yerli ırklar büyük bir çoğunluğu oluşturur. Bunun başlıca sebebi, bölgeye iyi şekilde uyum sağlamış, hastalıklara karşı daha iyi toleranslı olmalarıdır. Bölgede hayvancılık, teknik bilgi ve modern hayvancılık tekniklerinden uzak, geleneksel bir şekilde yapılmaktadır. Bunun sonucu olarak verim düşük olup, verilen emeğin karşılığı alınmamaktadır. Bölge hayvan sayısındaki önemli düşme, bölgedeki hayvansal ürün işleyen sanayinin bölge dışından ham madde teminine neden olmuştur.”²³

Koyunculuk önemli bir geçim kaynağı olmasına rağmen istenilen verim alınmamaktadır. Modern hayvancılık tekniklerinden uzak, geleneksel üretim tekniklerini olması çeşitli sebeplerden dolayı ihracatın düşmesi meraların bakımsız ve yeterli olmaması koyuncululuğu bölgede geriletmiştir. Küçükbaş hayvancılık için bölge oldukça müsait olup büyük çaplı işletme mantığında hareket edenler için önemlidir.”²⁴

Mardin tarımının sorunları bazı konularda ülke tarımı ile paralellik arz etmektedir. Örneğin tarımsal girdi fiyatlarının yüksekliği üretim yapmayı zorlaştırmaktadır. Bu çalışma verileri, Mardin ilinin tarımsal yapısı/potansiyeli bağımlı değişken, gelişmiş ülke tarım teknolojileri ve yapıları bağımlı değişken olarak da ele alınabilir. Tarım teknolojilerinin değişimleri sonucunda Mardin’in tarımsal yapısı birçok açıdan değişime uğramaktadır Yerel tohumlar yok olmakla yüz yüze kalabilmektedir. Projeler ile yaşatılmaya çalışılan bazı kadim buğday türleri piyasadan tamamen görülmemeye başlamıştır.²⁵ Bu konular esasen günümüz dünyasının tarımsal gıda güvenliği ile ilgili olup, BM’nin ilgili birimlerinde gündem teşkil etmektedir. Örneğin; baklagillerin besinsel faydaları ve sürdürülebilir gıdalardaki rolleri hakkında kamu bilincini artırmaya yönelik FAO 2016 yılını baklagil yılı ilan etmiştir.²⁶

5.4. Kırsal Alan

Orman Su İşleri Bakanlığı III. Şube Müdürlüğü’nce “tabii alanlar, yöre insanının geleneksel hayatı, kırsal kalkınma, sürdürülebilir turizm alternatifi ve Mardin vilayetinde sürdürülebilir tabiat turizmi” esasında Master Plan²⁷ hazırlanmış ve bu planda; kırsal alanın korunması ve ekonomiye katkısı bakımından potansiyel olduğu konusunda rapor/plan sunmuştur.

6. SONUÇ

Bu çalışmanın neticesinde Mardin ilinin tarımsal potansiyeli, fırsat ve sorunlar, edinilen bulgular ışığında aşağıdaki şekilde değerlendirilmektedir.

1.Mardin ili tarım sektörü mevcut potansiyeli ve yakın gelecekte uygulamaya gireceği beklenen GAP projesinin yani sulama kanallarının devreye girmesiyle birlikte toplamda 1.380.000 Dekar arazinin sulanacağı öngörülmektedir. Mevcut ve gelecekte öngörülen kapasitenin üretim planlaması yapılırken tarımda kadimden devralınan yerli tahıl, baklagil ve diğer çeşitlerin yok olmaması için kamu sektörü ve çiftçi birliklerinin ortak bir mutabakata vararak teşviklerin bu yönde kanalize etmesi sağlanmalıdır.

2.Hayvancılık alanında da yerli ve kültür ırklarının muhafazası için benzer tedbirler alınmalıdır. Diğer taraftan gelişmiş ülke teknolojilerinin kullandığı son tekniklerden geri kalmamak adına üniversite, araştırma merkezleri çiftçi birlikleri ve ilgili kamu kuruluşları imkanlarını zorlamalıdır.

²¹ Mardin Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü (2015) PP. sunum dosyası 23-24 nolu slaytlar.

²² Konuya ilişkin yapılan mülakatlarda tarım, tarıma dayalı sanayi ile iştigal eden Mardin Organize Sanayi Başkanı Abdünnasır DUYAN şunları dile getirmiştir: “ Kurumsallaşmaya sağlanması yönünde çalışmalı, bunun için tecrübe şartı aranmalı, sıkı bir denetim şarttır. Otokontrol sağlanmalı. Ayrıca tarım ve hayvancılık sektöründe girdi maliyetleri yüksektir.” (12/12/2018 günü yapılan görüşme).

²³ GAP-TEYAP, (2013) 2012 Yılı Proje ilerleme Raporu, , s. 25,Şanlıurfa.

²⁴ GAP-TEYAP, (2013) 2012 Yılı Proje ilerleme Raporu, , s. 26,Şanlıurfa.

²⁵ Konuya ilişkin yapılan mülakatlar çerçevesinde Kızıltepe Zahiriciler Derneği Başkanı M.Şerif ÖTER, şunları aktarmıştır: ” Kadim buğday çeşidi olan Sorgül, İskenderi türü buğday on beş yıldan bu yana piyasada görünmemektedir. Aynı ismi taşımış olsa bile bunların genetiği ile oynandığını düşünüyorum. Bu yerli çeşitler geçmişte geçimlik ve önemli gıda/besin kaynağı idi (Bulgur ve türevler) . Bu türler eğer kalmış ise varlıkları tehlikededir yok olmayla karşı karşıyadır. Korunmalı ve gerekirse seferber olunmalıdır. Milli bir konu halini almıştır diye düşünüyorum.” (12/12/2018 günü yapılan görüşme).

²⁶ https://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Turkish%20Pulses%20Market%20Overview_Ankara_Turkey_2-3-2016.pdf

²⁷ ORMAN SU İŞLERİ BAKANLIĞI III. ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ, (2016),” Mardin İlinde Tabiat Turizmi Master Planı 2016 – 2019” <http://bolge3.ormansu.gov.tr/3bolge/Files/DogaTurizmi/MARD%C4%B0N.pdf> (E.T.11/12/2018).

3.1.2.maddelerin uygulanabilir ve sürdürülebilir olması teşviklerde uzun vadeye yayılıp otokontrol sağlanmalıdır.

4 Sulamada sorunlar yaşanmaması için önlem veya eylem planları hazırlanması.Yani sorun yaşandıktan sonra çözüm bulma değil, önceden tedbir alınması.

5. Tarımsal ürünlerin üretim, işleme ve pazarlama departmanlarında etkin çiftçi örgütlenmesi yoktur. Ayrıca kooperatifleşme/şirketleşme yetersizdir. Bu durum geçimlik hayvancılık yaparak ihtiyaç fazlasını pazara ulaştırmaya çalışan küçük işletme birimlerinde bariz olarak görülmektedir.

6.Mardin büyükşehir statüsüne girdiğinden, şehir merkezinin optimal büyüklüğü ne olmalıdır sorusuna cevap aranmalı ve Orman Su İşleri Bakanlığı III. Şube Müdürlüğü'nce hazırlanan "Mardin İlinde Tabiat Turizmi Master Planı 2016 – 2019" ile birlikte değerlendirilmeli.

KAYNAKLAR

AKTAŞ, H. "Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Buğday Genetik Kaynakları Açısından Potansiyeli" <https://docplayer.biz.tr/51741692-Guneydogu-anadolu-bolgesinin-bugday-genetik-kaynaklari-acisindan-potansiyeli.html> (E.Tarihi: 10/12/2018)

ARICIOĞLI, Ebru, (2011) İktisat Teorisinde Unutulmuş Bir Kavram: "Mekan" Ekonomik Yaklaşım. 2011; 22(81)

AYDIN, Abdürrauf , (2014) "Mardin İli Tarım ve Hayvancılık Sektörünün Mevcut Durumu ve Sektörün Yeniden İnşasında Öneriler" Mardin İlinde Sektörel Kalkınmanın Yeniden İnşası, İmaj Yayınevi, Ankara

DİKA,(2013) 2014-2023 Bölgesel Gelişme Planı, Mardin

DİKA (2010), Dicle Bölgesi Stratejik Gelişme Raporu, Dicle Kalınma Ajansı,Mardin

CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI (2018), 2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181027M1-1.pdf> (12/12/2018)

DOĞAN, Y.KOYUTÜRK Ö,TOĞAY Y. (2012)"Mardin İlinde Tarla Bitkileri Yetiştiriciliği, Yemeklik Tane Baklagillerin Durumu Ve Sorunları" Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi/ Journal of The Institute of Natural & Applied Sciences 17 (1):40-45.

DÜNYA GAZETESİ (2018)"Mardin'de "yaşayan toprak, yerel tohum" için..." [İhttps://www.dunya.com/ehlikeyf/mardinde-yasayan-toprak-yerel-tohum-icin-haberi-396566](https://www.dunya.com/ehlikeyf/mardinde-yasayan-toprak-yerel-tohum-icin-haberi-396566) (E.T.30.092018)

GAP-TEYAP, (2013) *2012 Yılı Proje İlerleme Raporu*, Şanlıurfa.

GÖRÜŞME/MÜLAKAT: Kızıltepe Zahireciler Derneği Başkanı Sayın M.Şerif ÖTER (12/12/2018)

GÖRÜŞME/MÜLAKAT: Mardin Organize Sanayi Başkanı, Çiftçi, Sanayici Sayın Abdünnasır DUYAN (12/12/2018)

ORMAN SU İŞLERİ BAKANLIĞI III. ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ, (2016)," Mardin İlinde Tabiat Turizmi Master Planı 2016 – 2019" <http://bolge3.ormansu.gov.tr/3bolge/Files/DogaTurizmi/MARD%C4%B0N.pdf> (E.T.11/12/2018)

MARDİN GIDA TARIM VE HAYVANCILIK İL MÜDÜRLÜĞÜ (2015) PP. sunum dosyası 23-24 nolu slaytlar

MARDİN ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ (2017), Çevre Durum 2016 Raporu

MARDİN TARIM İL MÜD.,(2003) Mardin Tarım Master Planı, Mardin.

SANAYİ VE TEK. BAKANLIĞI MARKA PATENT KURUMU <http://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/geographicalRegisteredList/>

TARIM BAKANLIĞI, İSTATİSTİK VERİ AĞI.

ZMO Mardin (2013.) *İl Tarım, Hayvancılık ve Gıda Raporu*

<http://www.milliyet.com.tr/100-urun-daha-cografi-isarete-kavusuyor-mardin-yerelhaber-2332751/>(E.Tarihi 10/12/2018)

https://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Turkish%20Pulses%20Market%20Overview_Ankara_Turkey_2-3-2016.pdf (E.Tarihi 10/12/2018)

<http://teyit.link/6mWAJGV> (E.Tarihi 10/12/2018)